

Nr 49

Näringsutskottets betänkande i anledning av proposition med förslag till lag om bestämning av volym och vikt, m. m. jämte motioner.

Ärendet

I propositionen 1971:164 (finansdepartementet) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga förslag till lag om bestämning av volym och vikt,

dels

1. besluta att de uppgifter som f. n. ankommer på avdelningen för mått och vikt hos mynt- och justeringsverket skall överföras till statens provningsanstalt den 1 juli 1972,

2. godkänna den omorganisation i övrigt av justeringsväsendet som förordats i propositionen.

I anledning av propositionen har väckts fem motioner. I sammanhanget behandlas vidare en motion väckt vid riksdagens början.

Motionerna redovisas nedan (s. 2 f.).

Propositionen

Lagförslagen återfinns i propositionen på s. 2.

Propositionen grundar sig på det av utredningen om metrologiska enheter (UME) avgivna betänkandet (SOU 1971:18) Mått och vikt.

I propositionen föreslås en lag om bestämning av volym och vikt i stället för nuvarande lag om mått och vikt.

Syftet med den föreslagna lagen är främst att tillgodose konsumenternas behov av skydd mot oriktig mätning och vägning. Färdigförpackade varor föreslås bli kontrollerade genom stickprovsundersökningar av offentlig myndighet. Vågar och volymmättningsredskap som används i detaljhandeln vid uppmätning av andra varor än sådana som säljs i färdigförpackat skick skall i överensstämmelse med nu gällande bestämmelser vara justerade. I livsmedelsbutiker skall vidare finnas särskilda justerade vågar för köparens kontroll av varor. Mätning och vägning på andra områden än i detaljhandeln behöver enligt förslaget inte ske med justerade redskap. Möjlighet till justering eller annan bestämning av redskapen skall dock finnas. För redskap som används i offentlig verksamhet föreslås att bestämmelser om justering i mån av behov meddelas i administrativ ordning.

Propositionens förslag innebär att lagen om bestämning av volym och vikt skall träda i kraft den 1 juli 1973. Ledningen av justeringsväsendet och de uppgifter som ankommer på avdelningen för mått och vikt hos mynt- och justeringsverket föreslås bli överförda till statens provningsanstalt den 1 juli 1972.

Motionerna

Yrkanden

De i anledning av propositionen väckta motionerna är följande:

1971:1594 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen skall

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning beträffande kostnaderna för den föreslagna stickprovskontrollen av färdigförpackade varor, samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande ersättning av statsmedel till berörda företag för kostnader i samband med den föreslagna stickprovskontrollen av färdigförpackade varor.

1971:1595 av herr Brundin m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen skall besluta

att kravet på obligatorisk justering bibehålls även för de distributionsled som inte utgör detaljhandelsled samt

att ge Kungl. Maj:t till känna vad i övrigt anförts i motionen.

1971:1596 av herrar Hylltander (fp) och Levin (fp), vari hemställs

att riksdagen skall besluta att obligatorisk justering skall gälla för redskap för bestämning av vikt och volym vid förpackningen av färdigförpackade varor, vilka avses att i obrutet skick distribueras till konsumenten,

att riksdagen skall besluta att de förpackningar, som används, beträffande storlek och utseende skall nära ansluta till utseendet och storleken resp. mängden av den förpackade varan samt

att vederbörande utskott författar erforderlig lagtext,

1971:1597 av herr Ringaby m. fl. (m, c), vari hemställs att riksdagen skall avslå propositionen och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förnyad överarbetning av denna fråga i syfte att bibehålla justeringsplikten för vägningsredskap i både enskild och offentlig verksamhet.

1971:1598 av herr Romanus (fp), vari hemställs

1. att riksdagen skall besluta att obligatorisk justering av vågar och volymmättningsinstrument skall införas i förpackningsledet och vid handel mellan näringsidkare,

2. att vederbörande utskott skall utarbeta erforderlig lagtext,

3. att riksdagen skall uttala att förslag snarast bör framläggas angående offentlig kontroll av vissa andra mätare, såsom gas-, vatten- och elmätare, taxametrar och telemätare.

I den vid riksdagens början väckta motionen 1971:1083 av fru Mogård (m) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till sådana ändringar av gällande bestämmelser att konsumenternas möjligheter att kontrollera varupriset i livsmedelshandeln säkerställs i enlighet med vad i motionen anförts.

Motivering

Enligt 2 § förslag till lag om bestämning av volym och vikt skall riktigheten av volym- och viktuppgift på färdigförpackad vara kontroller-

ras genom *stickprovsundersökning*. Detta förslag tas upp i några motioner.

I motionen 1971:1594 påpekas att varken den föreslagna stickprovskontrollens omfattning eller kostnaderna för den redovisas i propositionen. Detta är enligt motionärerna en allvarlig brist, och de föreslår att dessa frågor blir föremål för utredning. Därvid bör även undersökas möjligheten att införa ett system för ersättning till företagen av allmänna medel för kostnader i samband med stickprovskontrollen. Liknande synpunkter förs fram i motionen 1971:1595. Motionärerna anser att alla kostnader för stickprovskontroll skall bestridas av provningsmyndigheten.

Flera motionsyrkanden anknyter till 3 § lagförslaget om *obligatorisk användning av justerade redskap* vid försäljning i detaljhandeln av icke färdigförpackade varor.

Det faktum att färdigförpackade varor dominerar försäljningen av dagligvaror gör det från konsumentsynpunkt angeläget att justerade redskap används även vid förpackningstillfället och inte endast i detaljhandeln. Detta understryks i motionerna 1971:1595, 1971:1596, 1971:1597 och 1971:1598. På färdigförpackade varor bör, hävdas i motionen 1971:1596, nettovikt och nettovolym samt förutom priset på förpackningen även priset på enhet anges.

Även i handeln mellan näringsidkare bör enligt motionerna 1971:1595, 1971:1597 och 1971:1598 krav på obligatorisk justering föreligga. Detta krav motiveras med att det är ett allmänt intresse att angivna vikter och volymer är riktiga. Vidare hävdar motionärerna att ett slopande av justeringsplikten skulle kunna föra med sig att småföretagare missgynnas vid handel med större näringsidkare.

I motionen 1971:1597 uttalas att justeringsplikten även bör omfatta mättningsredskap inom offentlig verksamhet. Som skäl anger motionärerna att statliga organ bör eftersträva största möjliga korrekthet.

Med hänvisning till behovet av förbättrat konsumentskydd föreslås i motionen 1971:1598 att vissa andra mätare, t. ex. gas-, vatten- och elmätare, taxametrar och telemätare skall bli föremål för offentlig kontroll.

I motionen 1971:1083 föreslås olika åtgärder för att underlätta konsumenternas möjligheter att i livsmedelsaffärer göra en viktkontroll dels av färdigförpackade livsmedel, dels av varor som vägs upp vid själva försäljningstillfället. Motionären föreslår att vågar för manuell uppvägning skall förses med samma skala åt kundsidan som den som den expedierande personalen observerar samt att butiker som säljer färdigförpackade livsmedel skall tillhandahålla allmänheten kundvagar.

Utskottet

I propositionen konstateras att de nuvarande lagreglerna om mått och vikt till följd av ändrade konsumtionsvanor och den fortlöpande struktur- omvandlingen inom handeln inte fyller de krav som bör ställas på en

rationellt utformad lagstiftning. Lagen (1934:162) om mått och vikt föreskriver att justerat redskap skall användas vid i princip all mätning som sker i handel och statlig verksamhet för att ligga till grund för ekonomiska anspråk. Strukturomvandlingen inom detaljhandeln har dock fört med sig att försäljningen av färdigförpackade varor ökat kraftigt. När det gäller dagligvarorna dominerar denna typ av försäljning helt; ca 90 % av våra livsmedel torde försälas i färdigförpackat skick. Detta innebär att konsumenten i fråga om innehållsmängden i sådana förpackningar i stort sett är hänvisad till att lita på att mängduppgifter på förpackningen verkligen är riktiga. Mått- och viktlagstiftningen har, hävdas det i propositionen, härigenom delvis satts ur spel. Behovet av ett bättre konsumentskydd har fått ökad aktualitet samtidigt som behovet i övrigt av lagreglering på mått- och viktområdet har minskat i betydelse. Det är mot denna bakgrund som vissa av förslagen i propositionen bör bedömas.

Företagen i detaljhandeln har bl. a. av företagsekonomiska och konkurrensmässiga skäl svårt att själva göra en intern kontroll av innehållsmängden i förpackningarna. I propositionen föreslås därför att en särskild *krantitetskontroll* införs i fråga om färdigförpackade varor. Enligt 3 § i den föreslagna nya lagen om bestämning av volym och vikt skall denna kontroll ske i form av stickprov som får företagas hos tillverkare, importör, förpackare, grossist och detaljhandlare. Omfattningen av stickprovskontrollen anges inte närmare i propositionen.

I motionen 1971:1594 hävdas att kostnaderna för den föreslagna stickprovskontrollen bör undersökas närmare. Motionärerna hemställer om en utredning beträffande kostnaderna för stickprovskontrollen av färdigförpackade varor. Denna utredning anses även böra ta upp frågan om ersättning av statsmedel till berörda företag för kostnader i samband med stickprovskontrollen. Uppfattningen att kostnaderna för stickprovskontroll bör bestridas av provningsmyndigheten kommer också till uttryck i motionen 1971:1595. Utskottet anser det liksom motionärerna önskvärt att man snarast får klarlagt vilken omfattning stickprovskontrollen skall ha och likaså hur kostnaderna för den skall fördelas. I propositionen uttalas att omfattningen av stickprovskontrollen torde få bli beroende av de aktuella förhållandena inom förpackningsledet och handeln i övrigt samt att det bör överlämnas åt kontrollmyndigheten att närmare bestämma hur undersökningarna skall bedrivas. Med hänvisning till att frågan om inrättande av ett konsumentverk f. n. bereds avstår departementschefen från att ta ställning till vilken myndighet som skall svara för stickprovskontrollen. Under dessa omständigheter anser sig utskottet inte böra tillstyrka förslaget om en särskild utredning. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att livsmedelslagen (1971:511) ålägger statens livsmedelsverk den centrala bevakningen av livsmedelslagens efterlevnad liksom uppgiften att göra nödvändiga undersökningar och prov. Ett nära samarbete mellan denna tillsynsmyndighet och den för stickprovskontrollen ansvariga myndigheten beträffande uppläggning och utförande av kontrollen av detaljhandeln blir enligt utskottets mening en självklar sak.

Frågan hur kostnaderna för den föreslagna stickprovskontrollen skall täckas behandlas inte närmare i propositionen. Det uttalas att denna fråga får prövas tillsammans med övriga kostnader för vederbörande tillsynsmyndighets verksamhet. Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta problem och att tillämpningsföreskrifter kommer att utfärdas i likhet med vad som är fallet beträffande livsmedelslagen. En särskild utredning av denna fråga finner utskottet därför inte erforderlig.

Justeringsplikten bör enligt förslaget i propositionen omfatta endast vägar och volymredskap som används i detaljhandeln vid uppmätning av andra varor än sådana som säljs i färdigförpackat skick. Flera motioner tar upp frågan om justeringspliktens omfattning. I motionen 1971:1597 yrkas att riksdagen skall avslå propositionen och hemställa om förnyad överarbetning i syfte att bibehålla justeringsplikten för vägningsredskap i enskild och offentlig verksamhet. Förslag syftande till att behålla obligatorisk justering av redskap som kommer till användning i förpackningsledet och vid handel mellan näringsidkare förs fram i motionerna 1971:1595, 1971:1596 och 1971:1598. Frågan om justeringspliktens omfattning har behandlats av utredningen om metrologiska enheter (UME). Vad avser konsumentförpackningar angav UME utbyggnad av justeringskontrollen i förpackningsledet såsom en möjlig väg att få säkrare mätningar. UME fann dock att en sådan kontroll om den skall bli effektiv måste byggas ut så att den omfattar samtliga förpackningsmaskiner som används i tillverkningen. En sådan utbyggnad skulle, menar UME, medföra stora kostnader för det allmänna och komma att hindra handelns och industrins rationaliseringssträvanden. Vidare anser UME att det är diskutabelt om ens en väsentligt utbyggd kontroll av förpackningsmaskinerna ger tillräcklig garanti för riktigt mått i konsumentförpackningarna. Härför krävs också att apparaturen används på rätt sätt. Några remissinstanser anser dock att redskapen i förpackningsledet bör vara underkastade obligatorisk kontroll, främst med hänsyn till behovet av utbyggt konsumentskydd.

Vad först angår yrkandet i motionen 1971:1597 om avslag på propositionen vill utskottet framhålla att någon motivering härför inte ges i motionen. Utskottet avstyrker motionen i ifrågavarande del.

Propositionens förslag bygger i allt väsentligt på de slutsatser som UME kommit fram till. Utskottet finner inte anledning att frånga Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt och avstyrker därför motionerna 1971:1595, 1971:1596 och 1971:1598 i vad avser obligatorisk justering av redskap inom förpackningsledet.

Som framgått av det ovan anförda har frågan om justeringspliktens omfattning varit föremål för ingående utredning. Utskottet anser inte att det finns skäl för att nu företa en förnyad prövning och avstyrker därför motionen 1971:1597 i denna del.

Med avseende på *handeln mellan näringsidkare* förordas i propositionen att redskap som används i denna handel inte skall vara underkastade obligatorisk kontroll. Även i detta avseende har departementschefen följt

förslag som UME lagt fram. UME framhåller att handelsuppgörelser mellan näringsidkare vanligen avsevärt skiljer sig från de inköp som görs av den enskilde köparen, vilkens kontrollmöjligheter är begränsade. Företagens egna resurser att utöva kontroll kan, påpekar UME, vara mycket olika, men vanligen har företagen möjlighet att få bistånd genom sina branschorganisationer. UME anser dock att det är angeläget att näringsidkare om de så önskar kan få sina mättningsredskap justerade. Härigenom minskas risker för tvister om en levererad varas kvantitet. En omfattande justeringsplikt skulle enligt UME kunna bli ett hinder för nödvändiga och önskvärda rationaliseringar inom företagen och i vissa fall även komma att onödigt fördyra varan.

Utskottet vill erinra om att enligt vad som uttalas i propositionen företagare bör ha möjlighet att på frivillig väg låta justera sina redskap eller få dem undersökta av myndighet. Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet nu ifrågavarande yrkanden i motionerna 1971:1595 och 1971:1598.

I motionen 1971:1598 påyrkas ett uttalande från riksdagen om att förslag snarast bör läggas fram rörande offentlig kontroll av vissa andra mätare såsom gas-, vatten- och elmätare, taxametrar och telemätare. Denna fråga behandlas i propositionen, där det uttalas att någon form av kontroll kan behöva övervägas för dessa typer av mätare men att tillräckligt underlag för att lägga fram förslag f. n. inte föreligger. En utredning av denna fråga aviseras.

Med hänvisning till vad nu anförts finner utskottet något särskilt uttalande av riksdagen i frågan inte erforderligt.

För att underlätta för konsumenterna att göra en viktkontroll av färdigförpackade livsmedel och av varor som vägs upp vid försäljningstillfället begärs i motionen 1971:1083 att särskilda kundvågar skall finnas i butiker som säljer färdigförpackade livsmedel samt att vågar för manuell uppvägning även skall förseas med skala för kundens kontroll.

I propositionen föreslås att justerad kundvåg i regel skall finnas i livsmedelsbutikerna. Vågen skall ha ett lämpligt utförande och vara uppställd på en för köparen lättillgänglig plats. Utskottet finner att motionärens önskemål i huvudsak tillgodosetts genom detta förslag och att motionen därför inte bör föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Med anledning av yrkandet i motionen 1971:1596 att riksdagen skall besluta att de varuförpackningar som används skall till storlek och utseende nära överensstämma med den förpackade varans utseende, storlek och mängd får utskottet erinra om bestämmelserna i lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring. Enligt generalklausulen i 1 § kan marknadsrådet då näringsidkare vid marknadsföring av vara eller tjänst företar reklamåtgärd eller annan handling som strider mot god affärssed eller som är otillbörlig mot konsument eller näringsidkare meddela förbud för honom att fortsätta därmed. I propositionen 1970:57 angående otillbörlig marknadsföring m. m. uttalades att en förpackning om den har sådan storlek och form att den är ägnad att vilseleda om

innehållets kvantitet eller beskaffenhet bör kunna betraktas som otillbörlig och föranleda ingripande med stöd av generalklausulen. Utskottet finner att motionärernas önskemål härmed är tillgodosett och anser sig därför inte böra tillstyrka motionsyrkandet.

Utöver vad som framgått av det föregående har utskottet inte funnit anledning till erinran eller särskilda uttalanden med anledning av vad som anförts och föreslagits i propositionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1597, i vad avser avslag på propositionens lagförslag och hemställer om förnyad prövning av frågan, antager det i propositionen 1971:164 framlagda förslaget till lag om bestämning av volym och vikt,
2. att riksdagen avslår motionerna 1971:1596 och 1971:1598 i vad avser obligatorisk justering av redskap som används i förpackningsledet,
3. att riksdagen avslår motionerna 1971:1595 och 1971:1598 i vad avser obligatorisk justering av redskap som används i handeln mellan näringsidkare,
4. att riksdagen avslår motionen 1971:1594 i vad avser utredning beträffande kostnader för stickprovskontroll av färdigförpackade varor,
5. att riksdagen avslår motionerna 1971:1594 och 1971:1595 i vad avser ersättning för kostnader för stickprovskontroll av färdigförpackade varor,
6. att riksdagen avslår motionen 1971:1598 i vad avser offentlig kontroll av vissa mätare,
7. att riksdagen avslår motionen 1971:1596 i vad avser konsumentförpackningars utformning,
8. att riksdagen avslår motionen 1971:1083 om kundvägar,
9. att riksdagen avslår motionen 1971:1595 i övrigt,
10. att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen 1971:164 och med avslag på motionen 1971:1597 i vad avser avslag på propositionen i ifrågavarande del
 - a) beslutar att de uppgifter som f. n. ankommer på avdelningen för mått och vikt hos mynt- och justeringsverket skall överföras till statens provningsanstalt den 1 juli 1972,
 - b) godkänner den omorganisation i övrigt av justeringsväsendet som förordas i propositionen.

Stockholm den 2 december 1971

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svanberg (s), Bengtsson i Landskrona (s), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Haglund (s), Andersson i Storfors (s), Wååg (s), Sjönell (c), Jonsson i Husum (s), Gustafsson i Säfte (c), Rydén (fp), Hovhammar (m), fru Hansson (s) och herr Clarkson (m).

Reservationer

1. av herr Rydén (fp) som anser

dels att det stycke på s. 5 i utskottets yttrande som börjar med "Propositionens förslag bygger" och slutar med "redskap inom förpackningsledet" bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

"Bestämmelserna i nu gällande lag om mått och vikt innebär att om mätning sker vid försäljning de redskap som används måste vara justerade. I princip omfattar justeringsplikten alla försäljningsled. Utskottet finner inte att de skäl som i propositionen anförts mot bibehållande av obligatorisk justering av redskap i förpackningsledet är övertygande. Om redskapskontrollen slopas är det enligt utskottets mening risk för att företagen i mätningshänseende kan fördela sig på olika kvalitetsnivåer. Ett bibehållande av justeringsplikten för redskap i förpackningsledet skulle innebära ett mer effektivt verkande konsumentskydd än den i propositionen föreslagna stickprovskontrollen. Utskottet ansluter sig därför till det i motionerna 1971:1595, 1971:1596 och 1971:1598 framförda kravet på obligatorisk justering av redskap i förpackningsledet.

Med hänsyn till att lagen om bestämning av volym och vikt avses träda i kraft först den 1 juli 1973 lägger utskottet inte fram förslag till erforderlig lagstiftning utan förordar att ett sådant utarbetas genom Kungl. Maj:ts försorg och därefter föreläggs riksdagen."

dels att utskottet under 2 bort hemställa

"2. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:1595, 1971:1596 och 1971:1598, samtliga i ifrågavarande del, hos Kungl. Maj:ts hemställer om förslag till lagstiftning avseende justeringsplikt för redskap som används i förpackningsledet,"

2. av herr Rydén (fp), som anser

dels att det stycke på s. 6 i utskottets yttrande som börjar med "Utskottet vill erinra" och slutar med "motionerna 1971:1595 och 1971:1598" bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

"Den möjlighet som enligt propositionen skall stå företagare till buds att på frivillig väg låta justera sina redskap är enligt utskottets mening inte till fyllest. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att vissa remissinstanser befarar att möjligheterna till frivillig justering inte kommer att utnyttjas i tillräcklig utsträckning och att detta kan medföra risk för undermåliga och efter hand allt sämre redskap. Inte minst mot bakgrund av vad som anförts i propositionen om att det vid handel mellan näringsidkare måste anses höra till god affärssed att använda redskap varigenom garanteras att köparen erhåller den avtalade varumängden finner utskottet att justeringsplikt bör föreligga för redskap som används i handeln mellan näringsidkare. Utskottet tillstyrker därför

motionerna 1971:1595 och 1971:1598 i denna del.

Av samma skäl som anförts ovan finner utskottet inte anledning att nu framlägga förslag till lagstiftning på denna punkt."

dels att utskottet under 3 bort hemställa

"3. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:1595 i ifrågavarande del och 1971:1598 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till lagstiftning avseende justeringsplikt för redskap som används i handeln mellan näringsidkare,"

3. av herr Rydén (fp), som anser

dels att det stycke på s. 6 i utskottets yttrande som börjar med "Med hänvisning till" och slutar med "frågan inte erforderligt" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

"Utskottet finner detta i och för sig tillfredsställande men vill för sin del understryka angelägenheten av att en sådan utredning tillsätts snarast. Den bör få i uppgift att utarbeta förslag skyndsamt. Kontroll av de ovan nämnda mätartyperna är angelägen. Utskottet vill erinra om de systematiska felmätningar som uppdagats hos telefonmätare häromåret; ett närbesläktat område som ofta oroar allmänheten gäller parkeringsmätare där i vissa fall felaktigheter kunnat konstateras. Vad utskottet här anfört om ett snabbt ikraftträdande av detta konsumentskydd bör riksdagen ge Kungl. Maj:t till känna som sin mening."

dels att utskottet under 6 bort hemställa

"6. att riksdagen i anledning av motionen 1971:1598 i ifrågavarande del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande utredning och förslag om kontroll av vissa mätare."

